

Tefik M o r i n a

M U Z E J I Š K O L A

Jedan od primarnih zadataka muzeja kao ustanove, propisan Zakonom jeste prezentovanje muzejskog rada - "izlaganje predmeta i zbirke predmeta značajnih za kulturu, obrazovanje i nauku". Izlaganje muzejskog materijala i rezultati muzejskog rada predstavljaju finalni deo muzejskog rada i vršenje obrazovno-odgojne funkcije muzeja kao ustanove od posebnog društvenog interesa. Prezentovanjem se najdirektnije uspostavljaju kontakti i saradnje u relacijama muzej-publika, prvenstveno školske publika. Muzeji nisu samo ustanove za sakupljanje, proučavanje, dokumentovanje, čuvanje i prezentovanje kulturnog blaga, nego u skladu sa potrebama savremenog društva, jaka žarišta kulturno-prosvetnih kretanja u smislu popularizacije naučnih saznanja iz oblasti kojima se oni bave.¹

Muzeji kod prezentovanja moraju imati u vidu nivo uzrasta i obrazovanje publike kojoj se obraćaju da bi u potpunosti ostvarili kulturnu, obrazovnu i odgojnu funkciju. Rezultati muzejskog rada se prezentuju na popularan način tako da su dostupni i shvatljivi i za običnog posetioca. Muzeji omogućavaju žive kontakte savremenim generacijama sa predmetima stvorenim od naših predaka ili delima prirode, jedino ako stručno-naučno, umetnički i tehnički tako prezentuju kulturno nasleđe, da će svojom autentičnošću, jasnoćom izlaganja i jednostavnošću prezentovanja, biti dostupno i rezumljivo najširim krugovima posetilaca tih ustanova.² Čovečanstvo samo preko saznanja kulturne i naučne prošlosti doživljava kontinuitet društvenog života kao podstrek za dalje stvaralaštvo.

Muzej rezultate svoga rada prezentuje preko muzejskih postavki (stalnih i povremenih), muzejskih publikacija (časopisa, posebnih izdanja, kataloga, vodiča i drugo), preko muzejsko-pedagoške delatnosti i muzejske propagande, predavanjima u saradnji muzej-škola i drugim prosvetno-pedagoškim, vaspitnim i kulturnim institucijama.

Muzejske postavke, kao najpolularniji način prezentovanja muzejskog rada široj publici, da bi ispunila postavljene zahteve i saopštavala određeni sadržaj naučnih spoznaja i određenu tematiku istorijskog razvoja mora da proizleži iz prethodno stručno razrađenog tematsko-ekspozicionog plana.

Izložba kao jedna vrsta nekonvencionalne publikacije treba da uvodi i prosečnog posetioca, više gledanjem nego čitanjem u određenu tematiku tokova društveno-istorijskog razvoja ljudskih zajednica. Da bi izložbene postavke postigle željene efekte, muzejski radnik mora da vodi računa o cilju izložbe, o nivou sredine kojoj je namenjena, o naslovu, sadržini, tema-

tici, da ista bude koncizna, funkcionalna, racionalna, nepre-
natrpana, sa kratkim i sažetim obaveštenjima, kratkim i smisa-
onim legendama kao i ilustrovanim materijalima (skicama, grafi-
konima, geografskim i istorijskim kartama i drugim).

Muzej preko izložbi i drugih vidova prezentovanja muzej-
skih vrednosti i rezultata svoga rada na popularan način vrši
popularizaciju nauke i naučnih dostignuća. "Ako iz te perspek-
tive pogledamo na ulogu i zadatke naših muzeja, tada u prvom
redu moramo priznati da je ta uloga vrlo važna i delikatna, a
naročito u podizanju opće prosvjete kao i odgoju najširih narod-
nih slojeva, a sve to u vezi s usmjeravanjem ispravnog gledanja
na život, svijet i ljudsko društvo".³

Muzeji treba da izležu, kao u stalnoj muzejskoj postavci
i u tematskim povremenim izložbama, ne samo svoje materijale
nego i vrše razmenu materijala i izložbi. Razmenom izložbi
muzeji uspostavljaju tešnji kontakt sa publikom. Tematske po-
vremene izložbe organizovane od strane samog muzeja ili pozaj-
mljivane od drugih muzeja, pošto po prirodi češće se menjaju,
predstavljaju novinu i pobuđuju veće interesovanje kod publike.
Muzejske kolekcije pružaju svestranu mogućnost organizovanja
tematskih izložbi, preko kojih mogu se postići željeni efekti
u pružanju informacije, ali tome mora da prethodi sistematski
istraživački rad. "Za izložbu nije dovoljan samo materijal,
mekar on bio znanstveni sakupljen i izuzetne vrednosti, već i
osmišljen sadržaj kojim se želi nešto inicirati, proučiti, ob-
jasniti, dokazati itd."⁴

Izvršene ankete su pokazale da su sadržajnije izložbe i
zvučni naslovi privukli višestruki broj posetilaca nego izlaga-
nje istog materijala ali bez prethodnog izučavanja ciljeva po-
ruka koje ćemo preneti. Ali, obavezno mora se voditi računa da
naslov izložbe proizlazi iz sadržaja tematike same izložbe. Ni-
kad ne smemo zavarevati i proneveriti poverenje publike u stru-
čan i odgovoran rad muzejskih radnika.

Izložbene dvorane, namenjene za povremene izložbe, pred-
stavljaju jedan od bitnih uslova za pridobijanje publike, naro-
čito školskog uzrasta, jer će tu s vremena na vreme, biti izlo-
žen na "svetlo dana" muzejski materijal iz studijskih zbirki.
One treba da budu funkcionalne, lepo i ukusno uređene, osvet-
ljene i locirane u centru grada.

Muzejska izložba prvenstveno je namenjena mladoj genera-
ciji. Muzeji kao čuvari poverene kulturne i nacionalne baštine,
moraju postati jedan od glavnih faktora vaspitanja u duhu jugo-
slovenskog socijalističkog patriotizma. Vrlo značajno mesto u
radu muzeja sa publikom zauzima rad sa školskom omladinom. Ova
kategorija posetilaca koja obuhvata učenike, studente i vojni-
ke, najmnogobrojnija je u većini muzeja, pa toj kategoriji tre-
ba posvetiti veću pažnju. Muzeji nisu i ne smeju biti zatvorene
ustanove, ustanove radi sebe, nego su oni ustanove otvorene za
široku javnost. Muzeji "u koliko žele da ih vreme ne pregezi,
moraju naći nove forme i koncepcije rada u prvom redu u odnosu
prema širokom krugu korisnika muzejske službe".⁵

Rad sa školskom omladinom kompleksnog je karaktera i zahteva veliko zalaganje muzejskih radnika. Živa reč muzejskog stručnjaka jedino bi bila u stanju da muzejsku materiju približi učeniku, da sadržaje upoznate u školi obogati novim saznanjima, da eksponatima da sadržajnije i inventivnije tumačenje, dopuni i objasni ono što legende ne pružaju ili nije dorečeno, jer, izložba savremeno koncipirana, deskripciju svodi na minimum.⁶

Od bitnog je značaja orijentacije nastavnih programa, koliko oni upućuju nastavnike i učenike na muzeje kao i sama koncepcija muzeja, kompleksnog prikazivanja istorijskog razvoja sredine koja pripada muzeju. Često puta i s jedne i s druge strane ima dosta nedostataka. Nastavni programi ne upućuju dovoljno na muzeje, a muzeji i njihove postavke često puta nisu spremni da prihvate i ispune zahteve škola.

Nedostatak muzejskog kadra dobro potkovanog pedagoškim metodama i didaktičkim principima takođe predstavlja poseban problem. Muzejski radnici-kustosi, pedagošku službu vrše kao dopunsku delatnost, objašnjavajući sadržaje muzejskih postavki ne uvek na odgovarajućem nivou uzrasta korisnika.

Pedagoška služba muzeja i muzejski pedagog najkvalifikovaniji za uspostavljanje kontakata između muzeja i škole pri našim muzejima nisu na zavidnoj visini ili pak ne postoje. To su neki od momenata koji stoje na putu šire saradnje muzej-škola i kojima treba da se posveti veća pažnja od šire društvene zajednice, muzejskih i prosvetno-kulturnih institucije.

Muzejski radnici, muzejska pedagoška služba i škole treba da budu pokretači iniciranja kontakata i saradnje na relaciji muzej-škola. Akcije treba započeti početkom školske godine, pre pripremanje godišnjih planova rada nastavnih predmeta. Zato se nastavnici moraju upozneti sa sadržajem muzejskog materijala, stalne muzejske postavke i tematikom povremenih izložbi, a muzejski radnici upoznati sa nastavnim programom i planom rada škole. Na osnovu toga nastavnici će planirati koje se metode jedinice mogu održati u muzeju i povezati ih s muzejskim materijalom, dok će muzejski radnici dopuniti stalnu muzejsku postavku i podrediti povremene tematske izložbe temama od interesa za školu i za vaspitanje mladog naraštaja u duhu tradicije narodnooslobodilačkog rata i ostalih oslobodilačkih ratova. "Da ne bude posjet zbog posjeta ili kad nastava nije intenzivna, kao što se događa na početku odnosno na kraju školske godine",⁷ učenici se moraju pripremiti za posjetu muzeja.

Muzejske izložbe pored sadržaja i osmišljenosti mora da bude teko uređene, funkcionalne, naučno-hronološke, autentične, jednostavne, pristupačne, estetične i zanimljive, da bude privlačan i voljen kutak za sve uzraste korisnika. Muzej mora da bude i aktuelan što postiže povremenim tematskim izložbama u sedištu muzeja i u drugim gradovima, naseljima, školama ili privrednim rednim organizacijama. "Muzeji su aktuelni ako vode računa o savremenim kretanjima u muzeologiji i realizuju priredbe koje privlače sve građane ili bar određenu kategoriju ljudi".⁸

Donošenjem novih nastavnih planova i programa za škole svih stupnjeva, za nastavu u reformisanoj školi, koji treba da uslede, potrebno je da se uz konsultaciju muzejskih radnika predvidi obaveza korišćenja muzejskog materijala u nastavno-vaspitnom radu.

Aktivnost muzeja ne uspostavljanju i održavanju stalnih kontakata sa školama, školskom omladinom i drugim korisnicima treba da bude permanentna akcija. Organizovanje predavanja, kurseva i seminara za nastavnike, učenike i roditelje, gdje se obrađuje muzejski materijal, upoznaje tematika muzejskih postavki i kulturno-istorijske vrednosti i umetnička bogatstva odnosnog područja, ukazuje na značaj čuvanja i prezentacija kulturno-istorijskih spomenika, predstavlja značajan oblik rada za zbližavanje publike i muzeja.

Ako je muzej i muzejski rad ostao anoniman u pojedinim sredinama, velik deo krivice snose sami muzeji i muzejski radnici. Muzejska propaganda je neophodna, naročito u sredinama gde je kulturni razvoj još na niskom stupnju. Štampa, radio i televizija, raznim člancima, reportažama i napisima, mogu da odigravaju veliku ulogu za afirmaciju muzeja, muzejskog rada i muzejskih vrednosti. Reklamne izložbene vitrine, reklamni panoi i putokazne strelice u gradu, podsećaju i privlače pažnju publike.

Velik deo publike je sasvim neupućen u punom smislu u značaj muzeja, važnost njegovog stručnog i naučnog rada i potrebe da se upozna sa vekovnom istorijom na malom prostoru i za kratko vreme. Obično se smatra da je to jedna stara zgrada gde se čuvaju stare stvari, "čuvari starina" ili "grobari". Razbijanjem te fane i upoznavanjem sa stvarnom ulogom i značajem muzeja za obrazovanje i vaspitanje mladih, probudiće se interes kod nezainteresovanih i povećati kod povremenih posetilaca. Moderna tehnika izlaganja čini muzej privlačnim. U tome muzejsko osoblje odigrava veliku ulogu u koliko je pažljivije prema posetiocima-školskoj deci. Međutim, u preksi često izgleda da su kustosi i muzejski pedagozi tu samo da obezbede rad.

Uloga muzejskog radnika, kustosa i naročito muzejskog pedagoga treba da se ogleda u pridobijanju muzejskog posetioca da stvara naviku da često svraća u muzej. Značajan faktor u tome predstavljaju novine koje se unesu s vremena na vreme u stalnoj muzejskoj postavci izmenama i dopunama kao i tematika koju tretiraju povremene tematske postavke muzeja. Koristan je metod i slanje dopisa i drugih obaveštenja odgovarajućim školskim institucijama, organima, nastavnicima, spoljnim muzejskim saradnicima i drugim zainteresovanim licima, za svaku priliku, kao što su otvaranje izložbi, izmene i dopune u postavci, akademije, svečanosti, jubileji, planiranje, preduzimanje većih i širih akcija i sl. Iz ovog proizlazi da se znatan deo pedagoškog rada muzeja odvija van samog muzeja.⁹

Na afirmaciji uloge muzeja za vaspitanje mlade generacije i upoznavanje mladog naraštaja sa vrednostima kojima raspolažu muzeji, može odigrati veliku ulogu društvo prijatelja muzeja. Veći krug članova društva prijatelja muzeja doprineće pojačanju interesovanja školskog podmladka za muzej i za prikupljanje samog muzejskog materijala. Uputana kustosa muzeja, školska deca mogu doprineti otkrivenju i prikupljanju muzejskog materijala, naročito materijala iz narodnooslobodilačkog rata i narodne revolucije, stvarajući muzej sobe pri školama. Tu, uz pomoć nastavnika istorije, učenici bi dobili prva saznanja o muzeju i muzejskom redu. Treba slediti put emisije Radio-Beograda u saradnji sa prijateljima muzeja za prikupljanje materijala od muzejske vrednosti. Razgovor preko radio-talasa i druge vrste stimulacije učenika stvarće interesovanje i ljubav prema kulturnom nasleđu svoje sredine i šire.

Istorijski muzeji, muzeji revolucije i narodnooslobodilačkog rata imaju šire mogućnosti za vaspitanje mladog naraštaja u duhu socijalističkog jugoslovenskog patriotizma negovanjem revolucionarnih tradicija iz narodnooslobodilačkog rata. U toku narodnooslobodilačkog rata, prvi put u istoriji svi su naši narodi i narodnosti, učestvujući u ratu, imali jedinstveni ratni cilj: nacionalnu nezavisnost i socijalnu slobodu. Narodnooslobodilački rat, izvanredno bogat istorijskim zbivanjima, pun primera masovnog i pojedinačnog herojstva, pruža neograničene mogućnosti za rad na vaspitanju mladih na primerima koji će povećati ljubav prema domovini i slobodi.

Prikazivanjem narodnooslobodilačkog rata i narodne revolucije kao i drugih oslobodilačkih ratova kroz istoriju naroda i narodnosti Jugoslavije ne samo putem stalne i tematskih povremenih muzejskih postavki nego i putem tematskih kratkometražnih filmova bogatih sadržajem koji prikazuju herojstva i podvige iz naše prošlosti, korišćenjem muzejskog materijala, postiže se zblizavanje muzeja i škole. Deca će na taj način osetiti da je muzej njihov, da je moguće da se tu stiču nova saznanja, da muzej može da se identifikuje sa školom. Pored organizovanih poseta školska deca treba da svrate u muzej i samostalno kao u svoj klub.

Za samostalnu saradnju muzeja i školske dece često puta i u dosta muzeja glavnu smetnju predstavlja muzejska ulaznica, koje je obligatna, plaća se simbolično, ali za pojedine sredine ne baš neznačajna za standard učenika. S obzirom da muzejske ulaznice ne predstavljaju nikakvu značajnu stavku u finansiranju muzejske delatnosti, podržavam ideju da se uvedu stalne muzejske knjižice za školsku i radničku omladinu. Knjižica bi sadržala izvesna saopštenja o istorijskom razvoju muzeja, o muzejskim fondovima i o aktivnostima muzeja. Muzej bi verifikovao pečatom svaku posetu, koju bi takođe kontrolisala škola kod svih učenika. Poseta bi se stimulisala i određenim ocenama iz određenih predmeta. Muzej bi se obavezao da organizuje i održava određene aktivnosti na koje upućuju školski planovi i programi. Rad i aktivnost muzeja kompenzirala bi škola i radna organizacije po učeniku odnosno radniku. Saradnju i uslove saradnje treba predvideti samoupravnim sporazumima između muzeja

s jedne strane i škole i radnih organizacija s druge strane. Efekat ove saradnje biće mnogostruki, muzej će biti prisutniji u sredini u kojoj radi i deluje i postaće drugo središte gde se stiču znanja. Materijalni efekat muzeja biće veći u odnosu na sadašnji. To je potpuno u skladu sa načelima novog ustava Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije da se dohodak stiče razmenom rada. Veća mobilnost muzejskih radnika u ovom planu može da urodi plodom. Ubeđen sam da postoji spremnost da se podrži ova akcija od strane škole, radnih organizacija i drugih društveno-političkih organizacija i faktora.

S obzirom na raznovrsnost i kompleksnost rada i funkcije muzeja, muzejsko osoblje mora da bude spremno da se prihvati raznovrsnih poslova kao pedagoškog poziva konzervacije, tehnologije, dokumentacije pa i kibernetike. Uvek treba imati na umu da "Muzejska služba nije tiha hladovina, već školski mrevinjak, turistički poliglotski centar, narodni univerzitet, klub za diskusije, diplomatski focije za najviše krugove, veličanstveni hram i teatar, vizionarski panoramski projektor naučnih istine, klinika spomenika i dokumentacioni i informativni centar, kulturni centar per excellence".¹⁰

Tako će se ostveriti jedna od osnovnih funkcija muzeja.

N A P O M E N E

1. ŽNIDAR, Vincenc, Zadaci i oblici suradnje muzeja i škole, Muzeologija 15, MDC, Zagreb, 1972, str. 3.
2. Isto, str.4.
3. ČANADJIJA, Stjepan, O potrebi popularizacije nauke, Viješti muzealaca i konzervatora Hrvatske 4, Zagreb, 1965, str. 123.
4. PANTELIĆ, Nikola i DRAŠKIĆ Mirko, Prilog problemu savremenog izlaganja etnografskog materijala, Bilten Zajednice muzeja Srbije 2, Beograd, 1972, str. 26.
5. BAUER, Antun, Zvenje muzejskog pedagoga, Bilten Zajednice muzeja Srbije 1, Beograd, 1971, str. 51.
6. BLAGOJEVIĆ, Vera, Iskustva iz pedagoškog rada u Narodnom muzeju u Nišu, Bilten Zajednice muzeja Srbije 1, Beograd, 1971, str. 65.
7. GOLNER, Nada, Neke pedagoške upute za rad muzeja s učenicima, Muzeji 9, Zagreb, 1954, str. 101.
8. AKSENTIJEVIĆ, Borivoje, Vaspitna uloga muzeja, Bilten Zajednice muzeja Srbije 1, Beograd, 1971, str. 27.
9. OTAŠEVIĆ, Dušan, Muzeji revolucije i njihova publika, Međurepubličko savetovanje o ulozi muzeja revolucije u negovanju i razvoju revolucionarnih tradicija, Beograd, 1972, str. 97.
10. MANO, Zisi Djordje, Razmišljanja o nekim pitanjima razvoja muzeja, Bilten Zajednice muzeja Srbije, 2, Beograd, 1972, str. 21.